

تربیت برای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه

تغییرات کتاب هدیه‌های آسمان پایه‌ی چهارم ابتدایی
(این کتاب در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ اجرای آزمایشی خواهد شد)

دکتر فریال آمار
کارشناس گروه قرآن و
معارف اسلامی

برنامه‌های درسی و تربیتی را در سطح کلاس بر عهده دارد. خانواده نیز از محیط‌های مهم و اثربخش تربیت و یادگیری است که در تعامل مستمر با مدرسه و با مشورت و همکاری والدین در مورد برخی مسائل تحقیق نموده و یا با استفاده از تجارب آنان به آن پاسخ دهند.

اصول حاکم بر درس‌ها و سرفصل‌ها

۱. محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره‌ی معصومین (صلوات‌الله‌علیهم)
۲. توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه
۳. توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی
۴. توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی برای عمل کردن به باورها

تحول در آموزش و پرورش یکی از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیری است که همیشه مورد تأکید بسیاری از مسئولان و اندیشمندان حوزه‌ی تعلیم و تربیت بوده است؛ زیرا آموزش و پرورش به‌عنوان اساسی‌ترین نهاد تربیتی کشور پایه‌گذار شخصیت دینی، علمی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نسل آینده است. گروه درسی معارف اسلامی نیز بر این اساس، به تغییر کتاب درسی هدیه‌های آسمان پایه‌ی چهارم ابتدایی اقدام نمود و بر اساس اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در دوره‌ی ابتدایی و اسناد تحولی آموزش و پرورش و در راستای برنامه‌ی درسی ملی، این درس را در ده بخش تدوین کرد. حوزه‌های موضوعی و دروس اختصاص داده شده بدین قرار می‌باشد:

خداشناسی یک درس، پیامبری یک درس، امامت چهار درس، جهان آخرت یک درس، آشنایی با قرآن یک درس، آداب و اخلاق اسلامی شش درس، احکام سه درس، مراسم اسلامی یک درس، شخصیت‌های دینی یک درس و خودشناسی که به‌صورت تلفیقی در دروس گنجانده شده است.

ارکان و عناصر مهم در این تغییرات

- نوسازی فعالیت‌های درس
- تفاوت در نوع نگارش متن به اقتضای سن دانش‌آموزان
- استناد به آیات و احادیث به‌عنوان منابع معتبر و اصیل دینی با امکان تفکر و گفت‌وگو در مورد محتوا.

وظایف دانش‌آموز، آموزگار و خانواده

دانش‌آموز در فرآیند یاددهی-یادگیری و تربیت‌پذیری نقش اساسی و فعال داشته و با محیط یادگیری رابطه‌ی تعاملی برقرار می‌کند نه اینکه تابع محض و مقهور محیط باشد. آموزگار به‌عنوان راهنما و راهبر فرآیند یاددهی-یادگیری با شناخت ظرفیت‌های وجودی دانش‌آموز، با خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی، مسئولیت تطبیق، تدوین، اجرا و ارزش‌یابی

• توانایی انجام مشاهدات ساده، توانایی پیش‌بینی نتایج عملکردها و پدیده‌ها در محیط زندگی، تقویت وظایف فردی در حفظ محیط‌زیست، تقویت روحیه‌ی کنجکاوی و جست‌وجوگری، رعایت بهداشت فردی و اجتماعی از جمله موضوعاتی هستند که زمینه‌ی ارتباطی هدیه‌های آسمان پایه‌ی چهارم را با درس علوم فراهم کرده‌اند.

• توانایی حل مسائل ساده‌ی روز، تقویت مهارت‌های کار گروهی، تقویت روحیه‌ی شاد و بانشاط، تقویت مهارت کسب اطلاعات از راه‌های مختلف، تقویت روحیه‌ی پشتکار و تلاش برای رسیدن به هدف از جمله عواملی هستند که امکان ارتباط با درس دیگر را فراهم می‌کنند.

تفاوت آموزش دینی با سایر آموزش‌ها

تربیت دینی عبارت است از به فعلیت رساندن کمالات بالقوه بر اساس اهداف و ارزش‌های دینی در ابعاد گوناگون. بر این اساس، مبانی، اصول و روش‌های ویژه‌ای را طلب می‌کند. آموزش‌های دینی به دلیل ویژگی‌های خاص محتوایی و تمایز آن از سایر دروس، اقتضانات ویژه‌ای دارد. سایر آموزش‌ها بیشتر در عرض تربیت عاطفی، اجتماعی، شناختی و رفتاری قرار دارند؛ اما تربیت دینی قلمرو وسیع‌تری دارد و در طول سایر تربیت‌ها قرار می‌گیرد. تربیت اسلامی در این معنا، به اصول، اهداف و شیوه‌های رایج تربیتی جهت می‌دهد و عرصه‌های مختلف جسمی، روانی، شناختی، عاطفی و رفتاری را دربرمی‌گیرد.

ساعات هفتگی و نحوه‌ی ارزش‌یابی

دو جلسه در هفته برای درس هدیه‌های آسمان اختصاص داده شده است.

ارزش‌یابی در درس هدیه‌های آسمان به صورت مستمر و از طریق مشاهده‌ی عملکرد دانش‌آموزان و محصول عملکرد آن‌ها در طول فرایند یادگیری است. ارزش‌یابی مستمر با استفاده از روش‌های گوناگون می‌تواند صورت گیرد؛ به عنوان مثال به صورت مشاهده که مبتنی بر بررسی فعالیت‌های مستمر روزانه در مدرسه و حتی خارج از آن است. مشاهده ممکن است در موقعیت طبیعی و وضعیت عادی دانش‌آموز انجام شود یا در موقعیت مصنوعی که برای او به وجود آورده‌ایم، صورت پذیرد. بررسی کم و کیفیت انجام فعالیت‌ها، فرصت دیگری است که معلمان جهت اطلاع از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، به تناسب اهداف و محتوای درس دارند. مواردی که مورد ارزش‌یابی مستمر قرار می‌گیرد عبارت‌اند از:

۱. درک مفاهیم

۲. تقویت نگرش‌ها

۳. کسب مهارت‌ها

۵. اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری و

استفاده از روش آموزش فعال

۶. تقویت احساس نیاز به دین

۷. توجه به هنر برای ترسیم چهره‌ی زیبای الگوهای دینی

۸. توجه به زبان و ادبیات خاص کودکان

۹. ارتباط آموزش با نیاز و علاقه‌ی دانش‌آموزان و توجه به او

به عنوان منبع اطلاعات برنامه‌ی درسی

۱۰. حضور اندیشه‌های حضرت امام خمینی (قدس سره)

در کالبد محتوای آموزش

۱۱. بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین

۱۲. توجه به اهداف ویژه‌ی دختران و پسران

۱۳. سمت‌گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی

۱۴. آموزش اقلیت‌های دینی (مسیحی، یهودی و زرتشتی)

توجه به آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی - ایرانی

تربیت همه‌جانبه‌ی دانش‌آموزان در راستای دستیابی به مراتبی از حیات طیبه متناسب با موقعیت‌ها و نیازهای جدید و پاسخ به اقتضانات آن و کسب آداب و مهارت‌های ضروری زندگی در همه‌ی مراحل برنامه مدنظر قرار گرفته است. از آنجا که هدف تعلیم و تربیت دینی، تنها ارائه‌ی اطلاعات و معارف دینی به دانش‌آموزان نیست، لازم است که دانش‌آموزان از آموخته‌های خود در این زمینه در موقعیت‌های مختلف زندگی روزمره‌ی خود استفاده کنند.

انتخاب سرفصل‌ها با دید تلفیقی و هم‌افزایی

اهداف تعلیم و تربیت دینی دوره‌ی ابتدایی، معرف کارکردها یا مأموریت‌های ثانوی در جهت کمک به تحقق اهدافی است که مسئولیت آن در درجه‌ی نخست بر عهده‌ی این ماده‌ی درسی نیست ولی در تمام پایه‌ها به آن توجه شده است. شرح این موضوع به قرار ذیل می‌باشد:

• تقویت مهارت‌های زبانی شامل گوش کردن، سخن گفتن، نوشتن، همچنین بهره‌گیری از آموزه‌های مربوط به ادبیات کودکان و محصولات کارشناسان این حیطه زمینه‌ی ارتباطی هدیه‌های آسمان پایه‌ی چهارم را با درس ادبیات فارسی فراهم کرده است.

• برای حفظ ارتباط با درس مطالعات اجتماعی مباحثی از قبیل رعایت حقوق دیگران در محیط خانه، مدرسه و اجتماع، رعایت نظم و انضباط در محیط مدرسه، توانایی برقراری ارتباط با دیگران، تقویت برخی نکات بهداشتی - روانی در روابط اجتماعی و تلاش برای حفظ محیط‌زیست مورد توجه قرار گرفته است.

• توانایی استفاده از ماهیچه‌ها و عضلات کوچک، تقویت حس زیبایی‌شناسی و تقویت روحیه‌ی خلاقیت و نوآوری زمینه‌های ارتباطی هدیه‌های آسمان پایه‌ی چهارم با درس هنر می‌باشد.